

บทที่ 5

ผลการศึกษา

5.1 บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของตำบลป่ากลาง

5.1.1 สภาพทั่วไป

พื้นที่ตำบลป่ากลาง อำเภอป่าสัก จังหวัดน่าน ประกอบด้วยหมู่บ้าน จำนวน 5 หมู่บ้าน คือ บ้านน้ำเป็น บ้านห้วยสะนาว บ้านค้ำฮ่อ บ้านจูน และบ้านตาป่าซาง (ดูตารางที่ 3) เดิมมีสภาพเป็นหมู่บ้านของผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย (ผรท.) นับเป็นพื้นที่เป้าหมายเร่งด่วน ลำดับที่ 1 โดยในปี 2511 ทางราชการมีนโยบายให้อพยพชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็น ชาวเขาเผ่าม้งและเข่า ลงมาอยู่พื้นราบ เพื่อแยกกลุ่มมวลชนออกจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และเพื่อให้การดำเนินการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ได้ง่าย และรวดเร็วยิ่งขึ้น โดย กำหนดพื้นที่ที่อยู่ใหม่ เรียกรวมว่า บ้านป่ากลาง ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน คือ บ้านน้ำเป็น บ้าน ห้วยสะนาว และบ้านค้ำฮ่อ ซึ่งอยู่ในเขตการปกครองของตำบลศิลาแลง อำเภอป่าสัก และ สภาพหลังประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้านถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ได้มีการพัฒนาโดยการ สนับสนุนจากหน่วยราชการต่าง ๆ ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของราษฎรค่อนข้างดี ส่วนบ้าน ตาป่าซางซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าถิ่นได้เข้ามอบตัวต่อทางราชการเพื่อเข้าร่วมพัฒนาชาติ ไทย จึงได้จัดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ถิ่นที่อยู่เดิม ในเขตการปกครองตำบลภูคา อำเภอป่าสัก ชาวเขาเผ่าถิ่นมีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจนมาก ประกอบอาชีพทำไร่เลื่อนลอยเลี้ยงตัว ได้ไม่สม่ำเสมอ มีปัญหาด้านโภชนาการและสาธารณสุขมาก และปัจจุบันหมู่บ้านทั้งหมดได้ กำหนดให้อยู่ในเขตตำบลป่ากลาง อำเภอป่าสัก จังหวัดน่าน

5.1.2 สภาพทางภูมิศาสตร์

ตำบลป่ากลาง อำเภอป่าสัก จังหวัดน่าน มีระยะทางห่างจากตัวอำเภอป่าสัก 6 กิโลเมตร ตามถนนสายป่าสัก-ป่ากลาง ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่ราบเนินเขา มีความสูงจากระดับน้ำ ทะเลประมาณ 240 เมตร มีลำน้ำไหลผ่านคือ ลำห้วยหมู และห้วยพร้าว แหล่งน้ำที่สำคัญคือ อ่างเก็บน้ำนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำที่สร้างจากเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลนิวซีแลนด์

5.1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

ราษฎรซึ่งประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าม้ง เย้า ถิ่น ขมุและอื่น ๆ ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือน การเกษตรที่สำคัญคือการทำไร่ ทำสวนผลไม้ขนาดใหญ่ (5 ไร่ขึ้นไป) ทั้งในบริเวณหมู่บ้านและพื้นที่สูง ทั้งในอำเภอปัวและต่าง ๆ อำเภอ ไม้ผลที่ปลูกกันมาได้แก่ ลิ้นจี่ ลำไยและมะม่วง ส่วนอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่นำชื่อเสียงมาสู่ตำบลปากกลางเป็นอย่างมากได้แก่ อุตสาหกรรมการทำเครื่องเงิน ซึ่งชาวบ้านห้วยสะนาวที่เป็นชาวเขาเผ่าเย้าเกือบทั้งหมู่บ้าน คือ ประมาณร้อยละ 90 มีอาชีพทำเครื่องเงิน ส่งผลให้ชาวบ้านห้วยสะนาวมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีกว่าชาวบ้านหมู่บ้านอื่น โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวประมาณ 20,000 บาทต่อปี อย่างไรก็ตามรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวของชาวเขาอำเภอปัว มีรายได้เฉลี่ยปีละประมาณ 7,000 บาทต่อครอบครัว

5.1.4 สภาพทางสังคมและคุณภาพชีวิต

ชาวเขาในตำบลปากกลางนับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 40 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 20 และนับถือผี ร้อยละ 40 ในด้านการศึกษานับว่าโดยทั่วไประดับการศึกษาค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับชาวเขาพื้นที่อื่น โดยในตำบลปากกลางมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 แห่ง และระดับมัธยมศึกษา 1 แห่ง ด้านสาธารณสุขมีสถานีอนามัย 1 แห่ง มีการบริการของเขตพื้นที่พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา มีศูนย์อาสาสมัครพระธรรมจาริกจังหวัดน่าน ภายในหมู่บ้านเป็นคอนกรีต สำหรับน้ำดื่มน้ำใช้มีอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ซึ่งสนับสนุนโดยรัฐบาลนิวซีแลนด์ ทำให้มีน้ำใช้เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค แต่ขาดน้ำเพื่อการเกษตรและทุกหมู่บ้านมีไฟฟ้าของรัฐ อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบสภาพความเป็นอยู่ระหว่างเผ่าแล้ว ชาวเขาเผ่าถิ่น จะมีฐานะความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตต่ำกว่าชาวเขาเผ่าม้ง และเย้า ค่อนข้างมาก

5.2 ผลการศึกษาที่ได้จากแบบสำรวจ

การเก็บข้อมูลภาคสนามปรากฏว่ามีปัญหาอุปสรรค ในเรื่องของจำนวนตัวอย่าง เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มีฝนตก ทำให้การคมนาคมไม่สะดวก ประกอบกับมีการเดินทางไปทำงานนอกพื้นที่บางส่วน จำนวนประชากรตัวอย่างจึงสามารถแยกเป็นรายเผ่าได้ดังนี้ เผ่าถิ่น จำนวน 110 ตัวอย่าง เผ่าม้ง จำนวน 90 ตัวอย่าง เผ่าเย้า จำนวน 47 ตัวอย่าง เผ่าขมุ

จำนวน 6 ตัวอย่าง และไทยพื้นราบ จำนวน 2 ตัวอย่าง รวมตัวอย่างที่เก็บได้ทั้งหมด 255 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 85.0 ของขนาดตัวอย่างที่กำหนด การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชากรตัวอย่างต่อโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน อาศัยแบบสอบถามเพื่อสอบถามประชากรตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ลุ่มน้ำน่านแค่ไหน ประการใด และคำถามที่ให้เลือกตอบนั้นจะเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ อันเป็นผลจากนโยบายที่รัฐนำไปปฏิบัติ การเสนอผลการวิเคราะห์จะพิจารณาจากอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่

การศึกษาความคิดเห็นของชาวเขาที่มีต่อโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน:ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่ตำบลป่ากลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้เลือกประชากรตัวอย่างจำนวน 255 ตัวอย่าง โดยแยกเป็นประชากรตัวอย่างที่อาศัยในหมู่บ้านต่าง ๆ 5 หมู่บ้าน คือ บ้านน้ำเป็นจำนวน 45 ตัวอย่าง บ้านห้วยสะนาว จำนวน 50 ตัวอย่าง บ้านค้ำฮ่อ จำนวน 50 ตัวอย่าง บ้านจูน จำนวน 55 ตัวอย่าง และบ้านตาป่าซาง จำนวน 55 ตัวอย่าง ซึ่งมีรายละเอียดภูมิหลังด้านประชากรดังนี้

5.2.1 เพศ อายุ และสถานภาพของประชากรตัวอย่าง

จากการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 56.2 เป็นเพศชาย และร้อยละ 43.8 เป็นเพศหญิง (ดังตารางที่ 4) โดยประชากรศึกษาร้อยละ 45.9 มีอายุระหว่าง 20-30 ปี รองลงมาร้อยละ 22.7 เป็นกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี กลุ่มช่วงอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.4 ส่วนกลุ่มอายุ 41-50 ปี มีร้อยละ 8.2 และอายุมากกว่า 50 ปีมีเพียงร้อยละ 2.7 (ดังตารางที่ 5) นอกจากนี้หากพิจารณาถึงสถานภาพบุคคลพบว่า ประชากรศึกษาส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 56.9 ร้อยละ 41.9 เป็นโสด ร้อยละ 0.8 และ 0.4 มีสถานภาพเป็นหม้ายและหย่าร้างตามลำดับ (ดังตารางที่ 6)

ตารางที่ 4 แสดงอัตราส่วนร้อยละของเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	141	56.2
หญิง	110	43.8
รวม	251	100.0

ตารางที่ 5 แสดงอัตราส่วนร้อยละของช่วงอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	58	22.7
20-30 ปี	117	45.9
31-40 ปี	52	20.4
41-50 ปี	21	8.2
มากกว่า 50 ปี	7	2.7
รวม	255	100.0

ตารางที่ 6 แสดงอัตราส่วนร้อยละของสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	106	41.9
สมรส	144	56.9
หม้าย	2	0.8
หย่าร้าง	1	0.4
รวม	253	100.0

5.2.2 การศึกษา

จากการศึกษาพบว่าการศึกษาของประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 46.4 และ 22.0 ระดับอนุปริญาที่มีร้อยละ 2.4 ระดับปริญาตรี หรือสูงกว่าปริญาตรีมีสัดส่วนร้อยละ 3.2 และ 0.8 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือเลยมีถึงร้อยละ 25.2 (ดังตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 แสดงอัตราส่วน ร้อยของการศึกษาสูงสุด

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	63	25.2
ประถมศึกษา	116	46.4
มัธยมศึกษา	55	22.0
อนุปริญา	6	2.4
ปริญาตรี	8	3.2
สูงกว่าปริญาตรี	2	0.8
รวม	250	100.0

5.2.3. กลุ่มชาติพันธุ์ อาชีพหลัก และรายได้เฉลี่ย

ประชากรในเขตพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ โดยมีชาวไทยพื้นราบเพียงร้อยละ 0.8 และในกลุ่มชาวไทยภูเขานี้ร้อยละ 43.1 เป็นเผ่าถิ่น ซึ่งเป็นชาวเขากลุ่มใหญ่ที่สุดในจังหวัดน่าน ร้อยละ 35.3 เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง (แม้ว) ร้อยละ 18.4 เป็นเผ่าเย้า (เมี่ยน) และร้อยละ 2.4 เป็นชนเผ่าขมุ ตามรายละเอียด (ดังตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 แสดงอัตราส่วนร้อยละของกลุ่มชาติพันธุ์

ชาติพันธุ์	จำนวน	ร้อยละ
ม้ง	90	35.3
เย้า	47	18.4
ถิ่น	110	43.1
ขมุ	6	2.4
ไทยพื้นราบ	2	.8
รวม	255	100.0

สำหรับการประกอบอาชีพร้อยละ 63.7 มีอาชีพหลักเกษตรกรรม ร้อยละ 19.1 มีอาชีพหลักรับจ้าง ร้อยละ 9.6 มีอาชีพหลักค้าขาย ร้อยละ 4.4 รับราชการ อาชีพอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ ทำเครื่องเงิน และเรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 3.2 รายละเอียดตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงอัตราส่วนร้อยละของอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกรรม	160	63.7
รับจ้าง	48	19.1
ค้าขาย	24	9.6
รับราชการ	11	4.4
อื่น ๆ	8	3.2
รวม	251	100.0

ในการศึกษาระดับรายได้ของประชากรตัวอย่าง ซึ่งแสดงในตารางที่ 7 พบว่า กลุ่มระดับรายได้เฉลี่ยเกิน 15,000 บาทต่อคนต่อปีมีเพียงร้อยละ 2.8 ส่วนใหญ่ร้อยละ 54.0 มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อคนต่อปี ร้อยละ 20.6 มีรายได้อยู่ในช่วง 5,000 บาทถึง 7,500

บาท ร้อยละ 10.5, 7.7 และ 4.4 มีรายได้อยู่ในช่วง 7,501 - 10,000, 10,001 - 12,500 และ 12,501 - 15,000 บาท ตามลำดับ ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แสดงอัตราส่วนร้อยละของรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี

รายได้เฉลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000	134	54.0
5,001-7,500	51	20.6
7,501-10,000	19	7.7
10,001-12,500	26	10.5
12,501-15,000	11	4.4
15,000 ขึ้นไป	7	2.8
รวม	248	100.0

5.3 ความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วม

5.3.1 ความรู้เกี่ยวกับโครงการ

จากการศึกษาพบว่า ประชากรตัวอย่างร้อยละ 58.8 ทราบความเป็นมาของโครงการ ร้อยละ 41.2 ไม่เคยทราบความเป็นมาของโครงการ โดยในกลุ่มที่ทราบความเป็นมาของโครงการระบุว่า ร้อยละ 62.7 ทราบจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 21.3 ทราบจากเอกสารของทางราชการ ร้อยละ 6.7 ทราบจากการประชุมชี้แจงของเจ้าหน้าที่ และร้อยละ 9.3 ทราบจากแหล่งอื่น ๆ อาทิ เพื่อนบ้าน วิทยุและญาติพี่น้อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ม.ล.พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์ และคณะที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชาวเขาในโครงการพัฒนาของรัฐบาลจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการจะสามารถชักจูงให้ชาวเขาเห็นประโยชน์ และคล้อยตามต่อการส่งเสริมและให้ความร่วมมือในที่สุด รายละเอียดตารางที่ 11 และ 12

ตารางที่ 11 แสดงอัตราส่วนร้อยละของการรับทราบความเป็นมาของโครงการ

ความเป็นมาของโครงการ	จำนวน	ร้อยละ
ทราบ	150	58.8
ไม่ทราบ	105	41.2
รวม	255	100.0

ตารางที่ 12 แสดงอัตราส่วนร้อยละของวิธีการทราบความเป็นมาของโครงการ

วิธีการทราบความเป็นมาของโครงการ	จำนวน	ร้อยละ
เอกสารของทางราชการ	32	21.3
การประชุมชี้แจงของเจ้าหน้าที่	10	6.7
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	94	62.7
อื่น ๆ	14	9.3
รวม	150	100.0

5.3.2 การมีส่วนร่วมโครงการและประเภทกิจกรรมที่ร่วม

ประชากรตัวอย่างส่วนมากเคยร่วมดำเนินงานตามกิจกรรมโครงการ คิดเป็นร้อยละ 54.2 ซึ่งประเภทกิจกรรมที่ประชากรตัวอย่างเลือกดำเนินการร่วมกับโครงการมากที่สุด ได้แก่ การส่งเสริมอาชีพ รองลงมาได้แก่ กิจกรรมโครงสร้างพื้นฐาน กิจกรรมการพัฒนาการศึกษา กิจกรรมการฝึกอบรมให้ความรู้ต่าง ๆ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กิจกรรมการพัฒนาสาธารณสุข และกิจกรรมอื่น ๆ โดยมีสัดส่วนร้อยละของการเลือกเท่ากับ 67.6, 57.3, 52.2, 44.3, 31.2, 29.2 และ 0.4 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงตารางที่ 13 และตารางที่ 14

ตารางที่ 13 แสดงอัตราส่วนร้อยละของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามโครงการ

การมีส่วนร่วมในโครงการ	จำนวน	ร้อยละ
เคย	139	54.7
ไม่เคย	115	45.3
รวม	254	100.0

ตารางที่ 14 แสดงอัตราส่วนร้อยละของการมีส่วนร่วมกิจกรรมในโครงการ

กิจกรรมที่มีส่วนร่วม	เลือก		ไม่เลือก		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การส่งเสริมอาชีพ	171	67.6	82	32.4	253	100.0
การพัฒนาการศึกษา	132	52.2	121	47.8	253	100.0
การพัฒนาการสาธารณสุข	74	29.2	179	70.8	253	100.0
การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านต่าง ๆ	112	44.3	141	55.7	253	100.0
การปลูกป่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	79	31.2	174	68.8	253	100.0
โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน อ่างเก็บน้ำ	145	57.3	108	42.7	253	100.0
อื่น ๆ	1	.4	252	99.6	253	100.0

อนึ่งจะพบว่ากิจกรรมด้านพัฒนาการสาธารณสุข ประชากรตัวอย่างไม่เลือกมากนักเนื่องจากชุมชนมีสถานบริการอยู่ในพื้นที่ รวมทั้งมีโรงพยาบาลชุมชนห่างจากหมู่บ้านเพียง 6 กิโลเมตร อีกทั้งวัฒนธรรมชนเผ่าเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พบว่ามีหมอแผนโบราณแบบหมอยาจีนในหมู่บ้านด้วย โดยเฉพาะกลุ่มเผ่าม้งและเย้า นอกจากนี้ด้านการปลูกป่าและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประชากรตัวอย่างเลือกน้อยเพราะพื้นที่บริเวณหมู่บ้านได้รับจัดสรรต่อครัวเรือนน้อยไม่เพียงพอต่อการทำอาชีพการเกษตร และส่วนใหญ่พื้นที่ที่มีอยู่ก็ทำเป็นสวน ไม้ผล พื้นที่ป่าชุมชนมีการรักษาเป็นอย่างดี แต่พบว่ามีกรไปบุกรุกในพื้นที่นอกหมู่บ้าน

บ้าน เช่น บริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำน้ำเปือ รอยต่ออำเภอทุ่งช้างและอำเภอเชียงกลาง บริเวณอุทยานแห่งชาติดอยภูคาและบริเวณรอยต่อระหว่างอำเภอท่าวังผากับอำเภอสองแคว นอกจากนี้หากพิจารณาสภาพที่ตั้งหมู่บ้านและที่ทำกินบริเวณหมู่บ้านจะพบว่า ไม่ใช่เป็นเขตลุ่มน้ำสำคัญไม่เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร กิจกรรมด้านนี้จึงมีน้อย

5.8.3 ผลสำเร็จของกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนา

ในการศึกษาได้กำหนดให้ประชากรตัวอย่าง ระบุกิจกรรมที่เห็นว่าประสบผลสำเร็จมากที่สุด 3 ลำดับ พบว่า กิจกรรมที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุดอันดับ 1 ได้แก่ เรื่องที่ดินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 23.7 ของกลุ่มอันดับ 1 โดยมีกิจกรรมการส่งเสริมปลูกพืชไร่และไม้ผล กิจกรรมสาธิตและฝึกอบรม และกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำ มีสัดส่วนร้อยละของความสำเร็จใกล้เคียงกันมาก กิจกรรมที่ประสบผลสำเร็จเป็นอันดับ 2 ได้แก่ การพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคม กิจกรรมพัฒนาด้าน สาธารณสุข และกิจกรรมส่งเสริมปลูกพืชไร่ไม้ผล ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 16.2, 15.7 และ 13.1 ตามลำดับ ส่วนกิจกรรมที่ประสบผลสำเร็จอันดับ 3 ได้แก่ การพัฒนาแหล่งน้ำ กิจกรรมพัฒนาการศึกษา และกิจกรรมสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละในกลุ่มอันดับที่ 3 เท่ากับ 18.8, 16.2 และ 11.4 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แสดงอัตราส่วนร้อยละของประเภทกิจกรรมที่คิดว่าประสบผลสำเร็จใน
3 อันดับแรก

ประเภทกิจกรรม	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ที่ดินทำกิน	56	23.7	9	3.9	11	4.8
การสาธิตและฝึกอบรมอาชีพ	32	13.6	12	5.2	14	6.1
การส่งเสริมปลูกพืชไร่และไม้ผล	33	14.0	30	13.1	19	8.3
การพัฒนาแหล่งน้ำ	31	12.2	16	7.0	43	18.8
การพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคม	19	8.1	37	16.2	13	5.7
การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม	10	4.2	26	11.4	8	3.5
การพัฒนาด้านสาธารณสุข	22	9.3	36	15.7	24	10.5
การพัฒนาทางการศึกษา	16	6.8	16	7.0	37	16.2
การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส	6	2.5	28	12.2	26	11.4
การป้องกันและแก้ไขยาเสพติด	2	.8	3	1.3	20	8.7
การสำรวจและพิจารณาให้สัญชาติไทย	3	1.3	10	4.4	7	3.1
การจัดระเบียบการปกครอง	6	2.5	6	2.6	7	3.1
รวม	236	100.0	229	100.0	229	100.0

นอกจากนี้ในการศึกษาถึงกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาของส่วนราชการต่าง ๆ กับความต้องการของประชากรตัวอย่างพบว่า ร้อยละ 75 เห็นว่ามีทั้งตรงความต้องการและไม่ตรงความต้องการ ร้อยละ 22.2 เห็นว่าตรงตามความต้องการ และร้อยละ 2.8 เห็นว่ากิจกรรมต่าง ๆ ไม่ตรงกับความต้องการ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แสดงอัตราส่วนร้อยละของความคิดเห็นกิจกรรมของส่วนราชการที่ตรงตามต้องการ

กิจกรรมตรงตามต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
ตรง	56	22.2
ไม่ตรง	7	2.8
มีทั้งตรงและไม่ตรง	189	75.0
รวม	252	100.0

5.3.4 ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชากรตัวอย่าง

ในการศึกษาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชากรตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการ พบว่า ส่วนใหญ่เข้าร่วมในช่วงของการเสนอความต้องการเกินกว่าครึ่ง คิดเป็นร้อยละ 66.4 แสดงรายละเอียดตารางที่ 17

ตารางที่ 17 แสดงอัตราส่วนร้อยละของประเภทกิจกรรมที่เข้าร่วมในแต่ละขั้นตอน

กิจกรรมที่มีส่วนร่วม	เลือก		ไม่เลือก		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เสนอความต้องการ	168	66.4	85	33.6	253	100.0
การนำเสนอปัญหาและอุปสรรค	113	44.7	140	55.3	253	100.0
ร่วมวางแผนและตัดสินใจ	41	16.2	212	83.8	253	100.0
ร่วมดำเนินการ	51	20.2	202	79.8	253	100.0
ร่วมติดตามและประเมินผล	31	12.3	222	87.7	253	100.0
ไม่ได้ร่วมดำเนินการ	67	26.5	186	73.5	253	100.0

ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ มีสัดส่วนร้อยละของการไม่เลือกเข้ามีส่วนร่วมมากกว่าการเลือกเข้ามีส่วนร่วม โดยเฉพาะการติดตามประเมินผลไม่เลือกร้อยละ 87 การร่วมวางแผนและ ตัดสินใจไม่เลือกร้อยละ 83.8 และการร่วมดำเนินการไม่เลือกร้อยละ 79.8 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมการทำงานของส่วนราชการปกติที่มักเคยชินกับการระดมข้อมูลปัญหาและความต้องการจากชุมชนราษฎรมักไม่มีส่วนในการตัดสินใจและประเมินผล

5.4 ความคิดเห็นที่มีต่อโครงการ

5.4.1 ความไม่สำเร็จของกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนา

กิจกรรมการพัฒนาที่ประชากรตัวอย่างมองเห็นว่า ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการได้แก่ ถนนทางเดิน แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อาชีพและเพิ่มรายได้ การพัฒนากลุ่มองค์กร ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 23.9, 21.2, 19.5, 11.6 และ 6.6 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 แสดงอัตราส่วนร้อยละของกิจกรรมที่คิดว่าไม่ประสบผลสำเร็จมากที่สุด

ประเภทกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ถนนทางเดิน	54	23.9
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	44	19.5
แหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและอุปโภค	48	21.2
การจัดระเบียบชุมชน	10	4.4
การศึกษาเด็ก	3	1.3
การศึกษาผู้ใหญ่	13	5.8
การฝึกอบรม	8	3.5
การพัฒนากลุ่ม องค์กร	15	6.6
มีอาชีพและเพิ่มรายได้	29	11.6
สุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น	6	2.7
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	11	4.9
สภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี	7	3.1
อื่น ๆ	3	1.3
รวม	226	100.0

5.4.2 การสิ้นสุดของโครงการและผลกระทบ

จากการศึกษาพบว่าร้อยละ 64.5 ของประชากรตัวอย่างไม่ทราบว่าโครงการสิ้นสุดเมื่อใด ร้อยละ 35.5 ทราบถึงระยะเวลาสิ้นสุดของโครงการ รายละเอียดตารางที่ 19

ตารางที่ 19 แสดงอัตราส่วนร้อยละของความรู้เกี่ยวกับระยะเวลาสิ้นสุดโครงการ

ระยะสิ้นสุดโครงการ	จำนวน	ร้อยละ
ทราบ	89	35.5
ไม่ทราบ	162	64.5
รวม	251	100.0

จากการศึกษาร้อยละ 52.8 ของประชากรตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า หากโครงการสิ้นสุดลงจะไม่ส่งผล กระทบต่อตนเองและชุมชน เพราะมองว่ากิจกรรมทุกกิจกรรมประสบผลสำเร็จ มีการวางแผนดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ชุมชนได้รับการพัฒนาในระดับที่ช่วยเหลือตนเองได้ ชุมชนมีความพร้อมเกือบทุกด้าน เป็นต้น แต่ร้อยละ 47.2 กลับมองว่า หากโครงการสิ้นสุดลงจะส่งผลกระทบต่อราษฎรและชุมชน กล่าวคือ กิจกรรมที่ดำเนินการยังไม่ประสบผลสำเร็จ คนยังขาดความมั่นคงในอาชีพ ไม่มีที่ดินทำกินครบถ้วนและเพียงพอแก่ครอบครัว คนส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษา การพัฒนากลุ่มชุมชนยังไม่เข้มแข็ง งานโครงสร้างพื้นฐานยังไม่สมบูรณ์ โครงการที่ผ่านมาไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน การพัฒนาจะไม่ต่อเนื่อง รายละเอียดตารางที่ 20

ตารางที่ 20 แสดงอัตราส่วนร้อยละของความคิดเห็นด้านผลกระทบเมื่อสิ้นสุดโครงการ

ผลกระทบเมื่อสิ้นสุดโครงการ	จำนวน	ร้อยละ
มี	117	47.2
ไม่มี	131	52.8
รวม	248	100.0

5.4.3 ความช่วยเหลือและความต่อเนื่องเมื่อโครงการสิ้นสุดลง

สิ่งที่ประชากรตัวอย่างต้องการความช่วยเหลือเมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว พบว่าอันดับที่ 1 ต้องการความช่วยเหลือในเรื่องที่ดินทำกิน การพัฒนาแหล่งน้ำ การพัฒนาและ

ปรับปรุงการคมนาคม กลุ่มอันดับที่ 2 ได้แก่เรื่อง การพัฒนาแหล่งน้ำ การพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคม การส่งเสริมปลูกพืชไร่ไม้ผล ที่ดินทำกิน กลุ่มอันดับที่ 3 ได้แก่เรื่อง การพัฒนาแหล่งน้ำ การพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคม การพัฒนาการศึกษา การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส และการส่งเสริมปลูกพืชไร่ไม้ผล รายละเอียดตารางที่ 21

ตารางที่ 21 แสดงอัตราส่วนร้อยละของความต้องการการช่วยเหลือมากที่สุด 3 อันดับแรก

ประเภทกิจกรรม	อันดับที่ 1		อันดับที่ 2		อันดับที่ 3	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ที่ดินทำกิน	81	40.9	26	13.3	9	4.6
การสาธิตและฝึกอบรมอาชีพ	13	6.6	14	7.1	7	3.6
การส่งเสริมปลูกพืชไร่และไม้ผล	17	8.6	28	14.3	19	9.7
การพัฒนาแหล่งน้ำ	38	19.2	44	22.4	47	24.0
การพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคม	20	10.1	29	14.8	34	17.3
การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม	8	4.0	3	1.5	3	1.5
การพัฒนาด้านสาธารณสุข	0	0.0	9	4.6	4	2.0
การพัฒนาด้านการศึกษา	6	3.0	16	8.2	27	13.8
การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส	8	4.0	14	7.1	20	10.2
การป้องกันและแก้ไขยาเสพติด	3	1.5	8	4.1	21	10.7
การสำรวจและพิจารณาให้สัญชาติไทย	4	2.0	5	2.6	5	2.6
การจัดระเบียบการปกครอง	0	0.0	0	0.0	0	0.0
รวม	198	100.0	196	100.0	196	100.0

นอกจากนี้ประชากรตัวอย่างยังได้ให้ข้อเสนอแนะถึงแนวทางการส่งเสริมพัฒนาพื้นที่ศึกษาโดยสังเขป ได้แก่

- ต้องการให้ขยายโครงการและความต่อเนื่องของโครงการ
- ต้องการการพัฒนาอาชีพและรายได้
- ต้องการการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ การปรับปรุงเส้นทางคมนาคม แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรขนาดใหญ่
- ต้องการการจัดระเบียบที่ดินทำกิน
- การจัดระเบียบการปกครองหมู่บ้าน
- การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด
- โครงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางสังคม
- การสร้างงานในท้องถิ่น
- การพัฒนาการศึกษาและการฝึกอบรมพัฒนาคน

5.5 ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์

นอกจากการวิเคราะห์ข้อมูลสนาม ที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ซึ่งผู้ตอบเป็นกลุ่มประชากรเป้าหมาย คือชาวเขาเผ่าม้ง เย้า ถิ่น และอื่น ๆ จำนวน 255 ตัวอย่าง ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถพิสูจน์ สมมติฐานได้ระดับหนึ่ง และเพื่อความสมบูรณ์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพิ่มเติมกับกลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทุกหมู่บ้าน จำนวน 5 ราย และเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับ โครงการ จำนวน 5 ราย รวมทั้งสิ้น 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 100.0 ของขนาดตัวอย่างที่กำหนด ดังนี้

1) นายวิโรจน์	คีรีสันติกุล	กำนันตำบลปากกลาง
2) นายนราดล	แสนทรงศิริ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านน้ำเป็น
3) นายกมล	แซ่เติน	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 บ้านห้วย
สะนาว
4) นายพงษ์ไทย	สุวรรณศิขริน	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 บ้านจูน
5) นายสมศักดิ์	ยอดออน	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 5 บ้านตา
ป่าซาง

6) นายวินัย	ชัยเลิศ	เจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์
โครงการ พ.ม.พ.
7) นายทรงเดช	วิริยะเทพคำ	ปลัดอำเภอปัว รับผิดชอบ
ตำบลป่ากลาง
8) นายสุวสันต์	กีรีธีรกุล	เจ้าหน้าที่บริหารงานการ
เกษตร 6 รับผิดชอบตำบล
ป่ากลาง
9) นายประสิทธิ์	สุขสวัสดิ์	เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและ
สงเคราะห์ชาวเขา
เขตอำเภอปัว
10) นายวิทยา	บุตรเพชรรัตน์	หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชาวเขา
และฝ่ายแผนงาน ศูนย์
พัฒนาและสงเคราะห์
ชาวเขา จังหวัดน่าน

จากการสัมภาษณ์บุคคลดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์รายงานสรุปผล และเสนอแนะ นั้น ในส่วนของผู้นำชุมชน ได้ให้ความเห็นในเรื่อง ความรู้ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของชาวเขาที่มีต่อโครงการ ค่อนข้างสอดคล้องกันว่า ชาวเขาส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน อยู่มาก แม้แต่ตัวผู้นำชุมชนบางคนเอง ซึ่งทำให้มีผลถึงการขาดการมีส่วนร่วมในโครงการของชาวเขาด้วย อย่างไรก็ตาม ชาวเขาก็มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมกับโครงการ หากได้รับการชี้แจงและจูงใจจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ในด้านความคิดเห็นที่มีต่อโครงการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ นั้น ผู้นำชุมชนทั้งหมด มีความพอใจในการดำเนินงานของโครงการ และเห็นว่า โครงการนี้ ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการพัฒนาหมู่บ้านของตนเป็นอย่างมาก รวมถึงความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ และ เจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย ซึ่งทำให้มีผลต่อความต้องการของชาวเขาที่ต้องการให้มีโครงการในลักษณะ เช่นนี้ อีกต่อไปภายหลังโครงการ พ.ม.พ. ได้สิ้นสุดลงในปี 2539 แล้ว

นอกจากนี้ ในส่วนของความต้องการนั้น ผู้นำชุมชนมีความเห็นตรงกัน ในเรื่องของกิจกรรมว่า หมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ต้องการให้รัฐดำเนินการช่วยเหลือในเรื่องที่ดินทำกินเป็นอันดับแรก ส่วนอันดับต่อมา ก็เป็นเรื่องการส่งเสริมด้านอาชีพและการพัฒนาแหล่งน้ำ ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางในการวางแผนในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาในโอกาสต่อไป และผู้นำชุมชนทั้งหมดเห็นสอดคล้องกันว่า ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานของโครงการด้านการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก เห็นได้จากความเปลี่ยนแปลงหลังจากมีโครงการ สภาพของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านสาธารณูปโภค เช่น เส้นทางคมนาคม ไฟฟ้า สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ รวมถึงสถานศึกษาและสถานพยาบาล ด้านการส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้นั้น การดำเนินการของโครงการทำให้ชาวบ้านมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากการส่งเสริมอาชีพของรัฐทั้งทางด้านเกษตรกรรมและอาชีพเสริมอื่น ๆ มีผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเป็นไปในรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น อย่างไรก็ตามรัฐควรคำนึงถึงลำดับความต้องการของชาวบ้านว่ามีความต้องการที่จะพัฒนาในเรื่องใดก่อนหลัง

ในส่วนของผู้ที่นำหน้าของชุมชน ได้ให้ความคิดเห็นค่อนข้างตรงกันว่า โครงการได้ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการพัฒนาเป็นอย่างมาก และน่าที่จะมีโครงการในลักษณะเช่นนี้ ต่อไปนี้ แต่ในเรื่องของการรับรู้ถึงการมีโครงการ ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของชาวเขาต่อโครงการนั้น มีความเห็นว่าชาวเขายังขาดสิ่งเหล่านี้อยู่มาก นอกจากนี้เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน ได้แสดงความเป็นห่วงต่อกรณีการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติของชาวเขาพื้นที่ศึกษาบางกลุ่มที่มุ่งด้านเศรษฐกิจมากเกินไป กล่าวคือ โดยหลักทั่วไปของนโยบายการแก้ไขปัญหาความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับชาวเขาและการปลูกพืชเสพติด ซึ่งคณะรัฐมนตรีอนุมัติเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2532 ให้ชาวเขาที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทย มีความเป็นอยู่อย่างมีระเบียบได้รับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับที่พอเพียงแก่ความจำเป็นในการดำรงชีวิต เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ระบบการพัฒนาปกติ

จากผลการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพในช่วง 7 - 15 ปีที่ผ่านมา ชาวเขาบ้านป่ากลางเห็นว่า การทำสวนลิ้นจี่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ราบบนพื้นที่สูงที่มีอากาศหนาวเย็น มีน้ำธรรมชาติเพียงพอตลอดปีและดินมีความอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนลิ้นจี่ให้ผลตอบแทนต่อไร่สูง เกษตรกรชาวเขาผู้ปลูกครั้งแรกบางรายมีรายได้ต่อปีเป็นเงินนับแสนบาท กระทบกับภาวะการชะลอตัวของอุตสาหกรรมเครื่องเงินตั้งแต่ปี 2536 ทำให้ชาวบ้านป่ากลาง

งกลุ่มมั่งและเข้าร้อยละมากกว่า 40 คือประมาณ 200 ครัวเรือนขึ้นไปทำสวนลื่นจีและพืชไร่ บางชนิดในเขตต้นน้ำลำธาร อาทิ บริเวณบ้านปางแก อำเภอทุ่งช้าง เนื้อที่ประมาณ 800 ไร่ บ้านหนองปลา บ้านกอก บ้านชี อำเภอยะเขือขาวเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ และบริเวณคอกยูกา ประมาณ 200 ไร่ รวมเนื้อที่โดยประมาณ 1,200 ไร่ ซึ่งการได้มาของพื้นที่มีทั้งการบุกเบิกป่า การใช้พื้นที่ดั้งเดิม และการซื้อสิทธิ์ครอบครองจากชาวเขาเผ่าถิ่น ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีพัฒนาการ ช้ากว่า ทำให้เผ่าถิ่นต้องไปบุกเบิกพื้นที่อื่นอีก นอกจากนี้การแย่งชิงทรัพยากรน้ำจากแหล่ง ธรรมชาติ ได้เริ่มปรากฏให้เห็นแล้วที่อำเภอยะเขือขาว ราษฎรตำบลพระธาตุได้เข้าร้องเรียน ต่อทางฝ่ายปกครองว่า ชาวเขาบ้านป่ากลางทำลายต้นน้ำเปือ ทำให้น้ำไม่พอใช้ในฤดูแล้ง ซึ่ง เป็นความจริงเนื่องจากสวนลื่นจีต้องใช้น้ำปริมาณมากในช่วงฤดูแล้ง

ในด้านการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงาน ข้อมูลทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูงจังหวัด น่านปี 2538 พบว่ามีจำนวนถึง 3,215 คน โดยเป็นแรงงานชาวเขามีอายุระหว่าง 15 - 30 ปี แยกเป็นเพศชาย 2,039 คน เพศหญิง 1,176 คน สำหรับอำเภอปัวมีชาวเขาอพยพแรงงาน 538 คน แยกเป็นชาย 330 คน เป็นหญิง 208 คน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนพบว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานยังคงมีอัตราค่อนข้างสูง เนื่องจากความต้องการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ปัญหาที่ดินทำกินไม่เพียงพอเมื่อสมาชิกของครอบครัวเพิ่มมากขึ้น การเดินทางไปทำ งานเนื่องจากถูกชักชวนจากเพื่อนบ้าน และปัญหาของอุตสาหกรรมเครื่องเงินที่ซบเซาลง ทำให้ผู้มีอาชีพทำเครื่องเงินต้องอพยพไปหางานรับจ้างทำเครื่องเงินและทองในเมืองใหญ่ ประการสำคัญก็คือคนรุ่นใหม่ไม่รักอาชีพทางการเกษตร เนื่องจากมีรายได้ไม่แน่นอน